

1. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (ע"ר 580312247)
2. גב' זהרה אלסייד, ת"ז [REDACTED]
3. גב' זכריאת אלנבארי, ת"ז [REDACTED]
4. Palestine Ahliya University, (מס' רישוי: 14/HE2C/072007)
5. The Arab American University in Palestine (מס' רישוי: 562422824)
6. איחוד הורי תלמידי בתי הספר במזרח ירושלים (ע"ר 580620292)
7. חה"כ ד"ר אחמד טיבי, ת"ז [REDACTED]
8. חה"כ ואליד אלהואשלה, ת"ז [REDACTED]
9. חה"כ ד"ר סמיר בן סעיד, ת"ז [REDACTED]
10. המועצה האזורית לכפרים הלא מוכרים בנגב (קרן אלסיראג' בע"מ), חל"צ 513813584

כולם ע"י עוה"ד סלאם ארשייד ו/או חסן ג'בארין ו/או אח' מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
רחוב יפו 94, ת"ד 8921, חיפה 3109001 ;
טל': 049501610 ; פקס: 049503140 ; דוא"ל: salam@adalah.org

העותרים

נ ג ד

1. **הכנסת**
באמצעות הלשכה המשפטית של הכנסת
משכן הכנסת, קרית בן-גוריון, ירושלים 9195016
טל': 6408636-02 ; פקס: 6753495-02 ; דוא"ל: hdept@knesset.gov.il
2. **שר החינוך**
3. **היועצת המשפטית לממשלה**
שניהם באמצעות מחלקת בג"צים בפרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רחוב צלאח אלדין 31, מיקוד 9711054, ירושלים
טל': 3925590-073 ; פקס: 6467011-02 ; דוא"ל: HCJ-dep@justice.gov.il

המשיבים

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי המופנה למשיבים והמורה להם לבוא וליתן טעם מדוע לא יבוטל החוק למניעת העסקת עובד הוראה שיש לו תואר אקדמי ממוסד ברשות הפלסטינית (תיקוני חקיקה), התשפ"ו-2026 (להלן: **החוק**) בהיותו בלתי חוקתי.

1. עתירה זו תוקפת את חוקתיות החוק למניעת העסקת עובד הוראה שיש לו תואר אקדמי ממוסד ברשות הפלסטינית (תיקוני חקיקה), התשפ"ו-2026, אשר מונע מבוגרי כלל המוסדות בגדה המערבית ובמזרח ירושלים, ציבוריים ופרטיים כאחד, לעסוק בהוראה, פיקוח או ניהול מוסדות במערכת החינוך בישראל בתואנה של מניעת התערבותה של הרשות הפלסטינית במערכת זאת.

2. החוק פוגע במספר גדול של סטודנטים ערבים שהם אזרחי ישראל ותושבי מזרח ירושלים שלומדים במוסדות להשכלה גבוהה בגדה המערבית, בנוסף לפגיעתו במעמדן של האוניברסיטאות. הפגיעה בסטודנטים ערבים מקבלת משנה תוקף לאור העובדה שאין אף אוניברסיטה בישראל המוגדרת כאוניברסיטה ערבית; מה שמגביר את הפגיעה בזכותם התרבותית ללמוד במוסדות ערביים.

3. הנתונים, שיפורטו להלן בחלק העובדתי, מלמדים כי הסטודנטים הערבים מהווים כ-60% מכלל הסטודנטים הישראליים הלומדים במוסדות זרים – מרביתם לומדים באוניברסיטאות ערביות. רק אצל העותרת 5, האוניברסיטה האמריקאית בג'נין, למדו בשנת 2018 מעל 6000 סטודנטים ערבים ישראליים (יותר ממספרם בכל אוניברסיטה ישראלית) בנוסף ל-1785 שלמדו במוסדות אחרים בתחום הרשות הפלסטינית. גם הנתונים הרשמיים אודות מספר המורים, בפרט בירושלים המזרחית ובמערכת החינוך הבדואית בנגב, שהם בוגרי מוסדות שנכנסים בתחולת החוק מלמדים על היקף פגיעתו של החוק בסטודנטים ערבים.

4. הדבר כה ברור לגבי הסטודנטים ממזרח ירושלים שמימי ימימה הם לומדים במוסדות אקדמאיים פלסטיניים. הקירבה התרבותית, השפתית והגיאוגרפית, בנוסף לנגישות הכלכלית, הניעה אותם ללמוד במוסדות הללו. נושא זה עלה לא פעם בדיונים בחוק שהתקיימו בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת (להלן: **הוועדה**), לרבות בדיון מיום 04.02.2025 בו ציינה נציגת המועצה להשכלה גבוהה כי:

"לא מעט צעירים ערבים הולכים ללמוד בחו"ל או במוסדות של הרש"פ [...] זה בגלל העניין התרבותי, בגלל מחסום השפה או בגלל עמידה בתנאי סף אקדמיים...ברגע שסוגרים דלת צריך להבין שצריך לפתוח דלת במקום אחר; כי אנחנו לא רוצים להגיע לסיטואציה שבמזרח ירושלים כל שנה נגיע למצב של- 3000 סטודנטים לא יהיה סיכוי מציאותי להתקבל לאוניברסיטה העברית או בקלות לדוד ילין ועלולים להיות פה אלפי צעירים חסרי מעש"¹.

5. מדובר בחוק אידיאולוגי קיצוני ללא שום תכלית מקצועית. הדברים עולים מדיוני הוועדה ולא מעט התבטאויות של יוזמי החוק; למשל מדבריו של חה"כ אביחי אברהם בוארון עת הדגיש כי: "אני רוצה שייאמר ברחל בתך הקטנה, בפעם ה-200 אני אומר את זה בדיון הזה, אין לנו לא כוונה פדגוגית, לא תכלית פדגוגית ולא תכלית ביטחונית. יש לנו תכלית ערכית"².

¹ פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת מיום 04.02.2025, בעמ' 45-46.
² פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת מיום 04.03.2025, בעמ' 36.

6. בדיון בוועדה ביום 20.05.2025 התריעה נציגת הייעוץ המשפטי של הכנסת נגד התפיסה האידיאולוגית שאין לה בסיס עובדתי:

"לתכלית הזו [האידיאולוגית] לא הובאה תשתית עובדתית – גם העמדה הייתה שלא צריך אבל עמדתי היא אחרת – במובן של ביסוס האמירה שבעל תואר אקדמי ממוסד להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית הוא בעל השפעה מזיקה, או שלא ניתן מבחינה חינוכית-מהותית לראות אותו כמורה במערכת הישראלית. זה לא שאין לנו הרבה מאוד מורים כאלה היום במערכת. כמו ששמענו פה, אחוזים רבים של מורים שהיום מלמדים בבתי הספר גם במזרח ירושלים, גם בדרום במגזר הבדואי, הם עם תואר ראשון מהרשות הפלסטינית, ואני מניחה שגורמים במשרד החינוך, בתי ספר ומנהלים, היו יכולים לבוא ולהעיד איך הם רואים את איכות המורים, את השפעתם על הלימודים, ולבסס זאת."³

7. אכן חוק זה לא מושתת על תשתית עובדתית או נימוקים מקצועיים או פדגוגיים כלשהם. לא נבדקו תכני הלימוד במוסדות השונים; לא הובאה תשתית התומכת בטענה להתערבות הרשות הפלסטינית בעצמאות המוסדות, ובוודאי לא הפרטיות שביניהן; לא הובא מידע בדבר חוסר התאמת אלפי המורים המלמדים כיום במערכת החינוך שהם בוגרי מוסדות אלה או כל מידע אחר המצביע על שוני ביניהם לבין מורים אחרים; ובעצם לא הובאה שום תשתית עובדתית רלוונטית לתמיכה בצורך בחוק זה, בוודאי לא כזו שמצדיקה את פגיעתו הגורפת והקיצונית בזכויות יסוד של הפרט.

8. במיוחד לא הובא שום מידע אודות האוניברסיטאות הפרטיות בגדה המערבית, כגון העותרות 4-5. בהקשר זה ציינה היועצת המשפטית לוועדת החינוך כי:

"לא שמענו למשל התייחסות או נתונים על מוסדות ספציפיים כאלה או אחרים, יש מוסדות פרטיים, יש ציבוריים, יש כאלה שאולי כן נלחמים באווירה או מייצרים אווירה אחרת. וגם לגבי המורים, בסופו של דבר יש הרבה מורים היום במערכת שלמדו שם והם מגיעים משם, לא שמענו שזה מייצר הקצנה והשפעה מזיקה. לכן אני אומרת שזה לא משהו שהיה לו בסיס שהונח כאן."⁴

9. כלל הנתונים מלמדים על נזק ממשי שייגרם כתוצאה מהחוק – הגברת חוסר המעש אצל צעירים ערביים, שנתקלים ממילא בקשיים וחסמים מהותיים ומשמעותיים להשתלבות באקדמיה הישראלית בעוד שהמוסדות הנכללות בחוק זה מהוות אופציה נגישה עבורם גם שפתית, גם מבחינת קרבה גיאוגרפית, מבחינה כלכלית, וגם מבחינת תנאי קבלה. בנוסף, במצב הקיים בו מרבית עובדי ההוראה במזרח ירושלים הם בוגרי מוסדות פלסטיניים וגם חלק נכבד מעובדי ההוראה בנגב – הרי חוק זה יחריף את המחסור במורים ויפגע בזכות התלמידים לחינוך.

³ פרוטוקול ישיבת ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת מיום 20.05.2025, בעמ' 4.
⁴ שם בה"ש 2, בעמ' 8.

10. בנוסף, חוק זה מכתים ללא כל הצדקה אוכלוסייה של עשרות, אם לא מאות, אלפי סטודנטים ובוגרים ערבים אזרחים ותושבים שלמדו או לומדים כיום במוסדות אלה, בין אם בתחום החינוך וההוראה ובין אם בתחומים אחרים כגון מקצועות הרפואה. אותו הדבר גם לגבי המוסדות – מדובר במוסדות מוכרים ברחבי העולם שמקיימים יחסים ושיתופי פעולה עם מוסדות להשכלה גבוהה במדינות שונות, ופועלות לפי נהלים פנימיים מסודרים ומחויבות לסטנדרטים גבוהים ומקובלים של איכות הלימוד וההוראה ועקרון עצמאות החינוך הגבוהה וההחלטה האקדמית, וחוק זה פוגע בתדמיתם על יסוד טענות משוללות יסוד, שלא נעשה כל ניסיון לאמתן, ואך ורק מטעמים פוליטיים. זהו המקרה של העותרות 4-5.

11. חוק זה פוגע בזכות הגישה לחינוך לפי בחירתו של האדם ומפלה על רקע לאום – הוא מתמקד אך ורק בסטודנטים הערבים בישראל ובירושלים, ובאוניברסיטאות הערביות שיש לסטודנטים האלה גישה אליהן. בניגוד להוראות המשפט הבינלאומי, הוא פוגע בזכותם התרבותית של ערבים ללמוד באוניברסיטה ערבית ובשפת אימם; הוא פוגע בחופש העיסוק ובזכות לשוויון במימושו; הוא לא לתכלית ראויה ועניינית והוא גורף מבלי שנשען על תשתית עובדתית מינימלית שיכולה ללמד על תועלת כלשהי שתצמח ממנו, לא כל שכן על צורך חברתי לוחץ או חיוני, ולכן הוא לא חוקתי.

הצדדים לעתירה

1. העותר מס' 1, **עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל**, הינו ארגון זכויות אדם, ששם כדין בישראל, שנוסד בשנת 1996 כמרכז משפטי עצמאי הפועל למען קידום זכויות אדם בכלל וזכויות המיעוט הערבי בפרט וביניהן הזכויות לשוויון ולחינוך.

2. העותרת מס' 2, **גב' זהרה אלסייד**, מכפר א-סייד בנגב, היא סטודנטית שנה ראשונה בחוג לערבית באוניברסיטת חברון שבגדה המערבית. בגלל החוק, גב' אלסייד לא תוכל להיות מורה.

3. העותרת מס' 3, **גב' זכריאת אלנבארי**, מיישוב חורה בנגב, היא סטודנטית שנה ראשונה בחוג לערבית באוניברסיטת חברון שבגדה המערבית. בגלל החוק, גב' אלנבארי לא תוכל להיות מורה.

4. העותרת מס' 4, **Palestine Ahliya University** (להלן: **אוניברסיטת פלסטין אל-אהלייה**), הינה מוסד פרטי ועצמאי להשכלה גבוהה שנוסד בשנת 2007 בעיר בית לחם. העותרת מעניקה תארים שונים בתחום החינוך וההוראה, לרבות לגיל הרך והחינוך המיוחד, ומציעה תוכניות שונות להכשרת סגלי הוראה מוסמכים לפי סטנדרטים אקדמיים גבוהים ומקובלים בעולם. == תצהיר בערבית מטעם העותרת מס' 4, יחד עם תרגום חופשי לעברית, מצורף לעתירה.

5. העותרת מס' 5, **The Arab American University (AAU)** (להלן: **האוניברסיטה הערבית האמריקאית**), הינה מוסד פרטי ועצמאי להשכלה גבוהה שנוסד בשנת 2000 בשיתוף פעולה עם אוניברסיטת Stanislaus שבקליפורניה, ארה"ב והיא מאמצת עד היום את המערכת האקדמית האמריקאית וסטנדרטים בינלאומיים בהשכלה גבוהה. יותר מ-50% מהסטודנטים באוניברסיטה הם אזרחי מדינת ישראל ותושבי ירושלים המזרחית. == תצהיר בערבית מטעם העותרת מס' 5, יחד עם תרגום חופשי לעברית, מצורף לעתירה.

6. העותר מס' 6, **איחוד הורי תלמידי בתי הספר של מזרח ירושלים**, הינה עמותה רשומה כדין בישראל ומהווה נציגות של הורי תלמידים במזרח ירושלים מול רשויות החינוך.

12. העותר מס' 7, **ח"כ ד"ר אחמד טיבי**, הוא חבר בכנסת ישראל מטעם מפלגת תע"ל. הוא הביע את התנגדותו לחוק במהלך הליך חקיקתו, לרבות בדיון ביום 02.07.2025 בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת.

13. העותר מס' 8, **ח"כ ואליד אלהואשלה**, הוא חבר בכנסת ישראל מטעם מפלגת רע"ם. הוא הביע את התנגדותו לחוק במשך הליך חקיקתו, לרבות בדיונים מיום 11.06.2025 ומיום 02.07.2025 בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת.

14. העותר מס' 9, **ח"כ ד"ר סמיר בן סעיד**, הוא חבר בכנסת ישראל מטעם מפלגת תע"ל וחבר בוועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת. ח"כ בן סעיד הביע את התנגדותו לחוק במהלך הליך חקיקתו, לרבות בדיון ביום 02.07.2025 בוועדה.

15. העותרת מס' 10, **המועצה האזורית לכפרים הלא מוכרים בנגב**, הוקמה בשנת 1997 כהנהגה עממית נבחרת של הוועדים המקומיים בכפרים הבדואים הלא מוכרים ונציבות תושביהם. המועצה פועלת למען הכרה ופיתוח של הכפרים הבדואים הלא מוכרים ופועלת, ביו היתר, לייצוג הקהילה מול מקבלי ההחלטות השונים ולהעצמה קהילתית של האוכלוסייה המתגוררת באותם כפרים.

הרקע העובדתי

עיקרי החוק

16. ביום 21.01.2026 עבר החוק למניעת העסקת עובד הוראה שיש לו תואר אקדמי ממוסד ברשות הפלסטינית (תיקוני חקיקה), התשפ"ו–2026 בקריאה שנייה ושלישית במליאת הכנסת.

17. בסעיפים 1-2 לחוק הסדרים דומים לפיהם, בחוק חינוך ממלכתי, התשי"ג-1953 ובחוק פיקוח על בתי ספר, התשכ"ט-1969 ייקבע כי אדם שיש לו תואר אקדמי ממוסד להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית לא יועסק כעובד הוראה ולא יינתן לו אישור העסקה כעובד חינוך והוא "ייחשב כמי שאין לו תואר אקדמי הדרוש לשם העסקה כעובד הוראה בישראל".

18. על פי לשון החוק וכפי שעולה גם מדיוני וועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת (להלן: **וועדת החינוך**) – איסור זה חל על כל תואר אקדמי ממוסד שנכנס בתחולת החוק, אף אם מדובר בתואר שני ושלישי וגם אם מדובר בתואר שכלל אינו דרוש כדי לעסוק בהוראה.

19. לפי החוק, בוגר מוסד חינוך פלסטיני יכול לעסוק בהוראה במדינת ישראל באישור מנכ"ל משרד החינוך, שרשאי להעסיק אותו כעובד הוראה או לתת לו אישור עיסוק כעובד הוראה בהתקיימותם של **שלושה תנאים מצטברים**: הוא מחזיק בתואר ראשון נוסף ממוסד אקדמי ישראלי, כלומר תואר

שני או שלישי לא עונים על דרישת סעיף זה, הוא מחזיק בתעודת הוראה ממוסד להכשרת עובדי הוראה בישראל וגם לא "הוכח להנחת דעתו" של מנכ"ל משרד החינוך כי יש בהעסקתו של אותו מורה משום השפעה מזיקה על תלמידים אקטיביים.

20. מדובר בדרישות מקצועיות מקשות מאוד שאינן מוחלות על בוגר אף מוסד זר אחר, ומוחלות כעת על בוגרי מוסדות פלסטינים שלא מטעמים מקצועיים וענייניים. סעיף זה משמעותו הלכה למעשה היא כי סטודנטים שמעוניינים בהוראה לא יוכלו ללמוד באוניברסיטאות שנכנסות בתחולתו והוא מציב חסם משמעותי מאוד בפניהם – מרבית האוכלוסייה הרלוונטית לא תשקיע +6 שנים ומאות אלפי שקלים כדי לקבל שני תארים אקדמיים, אין לה את האמצעים הללו, זאת בנוסף לחסמים המשמעותיים להשכלה גבוהה בישראל כפי שיפורט בהמשך.

21. ועוד, אף אם יהיה מועמד שיעמוד בדרישות הבלתי אפשריות הללו – אין זה סוף פסוק ולא מובטח שהוא יקבל את אישור מנכ"ל משרד החינוך שכן מדובר במסכות קבלה שהיא בשיקול דעת. זאת על אף שלגבי בוגר כל מוסד אחר – קובע חוק הפיקוח על בתי ספר בסעיף 16(ב) כי "לא יסרב המנהל הכללי ליתן אישור כאמור למי שכשיר להיות עובד חינוך" (אלא בהתקיימות תנאים מסוימים המנויים בסעיף, כגון הרשעה פלילית בעבירות מסוימות). ועוד, לא ברור כיצד יקבע המנכ"ל לגבי בוגר שטרם דרך רגל בכיתה כמורה שהוא יהיה בעל השפעה מזיקה על תלמידים; לאור תכלית החוק הרי ברור שמדובר באמצעי לסינון מועמדים לפי השקפת עולמם ומטעמים פוליטיים פסולים והמחוקק דאג לשמר אופציה זו.

22. בשני הסעיפים 1-2 לחוק נקבע מפורשות כי מטרתו היא "למנוע את השפעתה המזיקה של הרשות הפלסטינית העוינת את מדינת ישראל וערכיה ולשמור על ערכי החינוך של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" כפי שאלה נקבעו בחוק החינוך הממלכתי. למרות הניסיון לייצר תדמית של תכלית אוניברסלית כביכול, של שמירה על ערכי החינוך, החוק אינו קובע שום הסדרים אוניברסליים בדבר חובת כאלה או אחרות על כל מי שמבקש לעסוק בהוראה אלא רק על ערבים שבחרו ללמוד במוסדות פלסטינים הנגישים להם שפתית וכלכלית.

23. יצוין כי, "מוסד להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית" מוגדר בשני הסעיפים כאחד מהמוסדות הבאים לרבות שלוחה או סניף שלהם: מוסד להשכלה גבוהה הנמצא בגדה המערבית או בחבל עזה ואינו מוסד ישראלי, ומוסד להשכלה גבוהה המפוקח על ידי הרשות הפלסטינית או גורם מטעמה. דהיינו, גם מוסדות הממוקמות בירושלים המזרחית נכללו בחוק זה.

24. עוד נקבע בסעיפים 1-2 ובסעיף 4 לחוק כי האיסור על העסקת בוגר תואר ראשון ממוסד אקדמי פלסטיני יחול גם על העסקת מנהלי בתי ספר ומפקחים, בחלוף שלוש שנים מיום התחילה (חודש לאחר פרסום החוק), אלא אם הם בוגרי תואר ראשון נוסף או תואר שני נוסף ממוסד אקדמי מוכר.

25. בסעיף 4 לחוק נקבע כי הוראותיו יחולו גם על סטודנטים במוסדות אקדמיים פלסטינים שטרם סיימו שנת לימודים אחת, והם יהיו מנועים מלעסוק כעובדי הוראה. בנוסף, בוגרי מוסדות פלסטינים וסטודנטים שכן השלימו שנת לימודים אחת יהיו מחויבים להשלים לימודים לתעודת

הוראה במוסד ישראלי תוך שנתיים ממועד ההחלטה על העסקתם כעובדי הוראה (בידי המדינה במוסדות חינוך רשמיים) או מתן אישור העסקה כעובד הוראה (במוסדות חינוך פרטיים).

== רצ"ב נוסח החוק כפי שפורסם ברשומות, ומסומן "נספח א".

התכלית הגזענית של החוק ועמדת הייעוץ המשפטי

26. הייעוץ המשפטי לוועדה העלה לא פעם את העמדה כי לא הונחה תשתית עובדתית מנמלית לתמיכה בתכלית שעומדת בבסיס החוק ולטענות המופרכות מאחוריה בדבר חוסר התאמת מורים בעלי תארים אקדמיים ממוסדות פלסטינים, פרטיים וציבוריים כאחד, להיות מורים וללמד במוסדות חינוך בגלל שהם ספגו לכאורה, לדברי יוזמי ומקדמי החוק, אנטישמיות והסתה לטרור מהאווירה במוסדות הללו. זאת גם בהתחשב בעובדה כי אלפי עובדי הוראה שקיבלו את התארים שלהם ממוסדות אלה מלמדים כל יום במוסדות חינוך ללא כל הבדל בינם לבין מורים שלמדו בכל מקום אחר, וכי אלפי צעירים ערבים לומדים במוסדות פלסטיניים במקצועות שונים לרבות רפואה, סיעוד, הנדסה, מדעים ומשתלבים כמעט בכל שוק עבודה בישראל.

27. כך למשל, בדיון בוועדה ביום 04.03.2025 להכנת החוק לקריאה ראשונה, ציינה היועצת המשפטית לוועדה עוה"ד תמי סלע כי:

"הצעת החוק כפי שהיא מנוסחת, זו משוואה שאומרת שמי שלמד לתואר במוסד ברש"פ, בלי הבחנה בין המוסדות והתארים, רואים אותו כאדם שיש לו השפעה מזיקה על תלמידים. לא הוצג לזה בסיס עובדתי. אני יודעת שהטענה פה הייתה שזה לא משהו שצריך להוכיח אותו, לגישת המציעים, שזו אמירה ערכית שלא דורשת הוכחה. העמדה שלנו כלשכה משפטית היא שחקיקה שפוגעת בזכויות כן צריכה להתבסס על איזה תשתית עובדתית [...] לזה שכל מי שלמד בכל מוסדות הרשות הפלסטינית ללא הבחנה ביניהם מיד הופך לבעל השפעה מזיקה. יש פה שלושה חלקים. אחת, שבכל המוסדות האקדמיים ברש"פ, בכל התארים הנלמדים, ללא יוצא מן הכלל יש הסתה לטרור ולהשמדת ישראל, לשנאת ישראל [...] האמירה שמישהו שלמד במוסדות ברשות הוא בעל השפעה מזיקה על תלמידים, זה גם מתבסס על התכנים שבכל המוסדות האלה נלמדים או האווירה, דבר שני זה שמי שנמצא שם שלוש שנים, הוא מאמץ את ההשקפות האלה, הוא סופג אותן ומאמץ אותן כחלק מהאידיאולוגיה שלו, והדבר השלישי זה שהוא גם הופך את זה לחלק מהמשנה החינוכית שלו ומעביר את זה הלאה. אלה שלושה שלבים שנמצאים בדבר הזה, וזאת אמירה שיש בה, אני חושבת, קושי⁵."

28. בעוד בדיון בוועדה ביום 20.05.2025 להכנת החוק לקריאה שנייה ושלישית, היא התריעה כי:

⁵ שם בה"ש 2, בעמ' 7.

"לתכלית הזו [האידיאולוגית] לא הובאה תשתית עובדתית – גם העמדה הייתה שלא צריך אבל עמדתי היא אחרת – במובן של ביסוס האמירה שבעל תואר אקדמי ממוסד להשכלה גבוהה ברשות הפלסטינית הוא בעל השפעה מזיקה, או שלא ניתן מבחינה חינוכית-מהותית לראות אותו כמורה במערכת הישראלית. זה לא שאין לנו הרבה מאוד מורים כאלה היום במערכת. כמו ששמענו פה, אחוזים רבים של מורים שהיום מלמדים בבתי הספר גם במזרח ירושלים, גם בדרום במגזר הבדואי, הם עם תואר ראשון מהרשות הפלסטינית, ואני מניחה שגורמים במשרד החינוך, בתי ספר ומנהלים, היו יכולים לבוא ולהעיד איך הם רואים את איכות המורים, את השפעתם על הלימודים, ולבסס זאת."⁶

29. לאחר שעלה כי לשיטת המחוקק קיומה לכאורה של "סביבת טרור" בתחומי הרשות הפלסטינית ובמוסדות שבתוכה מבסס כשלעצמו תשתית עובדתית, המצדיקה את האיסור בחוק על העסקת בוגרי מוסדות פלסטינים, ענתה היועצת המשפטית לוועדה שוב כי:

"לא שמענו למשל התייחסות או נתונים על מוסדות ספציפיים כאלה או אחרים, יש מוסדות פרטיים, יש ציבוריים, יש כאלה שאולי כן נלחמים באווירה או מייצרים אווירה אחרת. וגם לגבי המורים, בסופו של דבר יש הרבה מורים היום במערכת שלמדו שם והם מגיעים משם, לא שמענו שזה מייצר הקצנה והשפעה מזיקה. לכן אני אומרת שזה לא משהו שהיה לו בסיס שהונח כאן."⁷

30. ויודגש כי שוב ושוב חזרו יוזמי החוק על כך שהתכלית האידיאולוגית היא התכלית היחידה העומדת מאחוריו. כך למשל, דבריו של ח"כ אביחי אברהם בוארון שהדגיש כי: "אני רוצה שייאמר ברחל בתך הקטנה, בפעם ה-200 אני אומר את זה בדיון הזה, אין לנו לא כוונה פדגוגית, לא תכלית פדגוגית ולא תכלית ביטחונית. יש לנו תכלית ערכית." ; בעוד ח"כ עמית הלוי ציין כי: "המטרה שבגינה אנחנו הבאנו את החוק הזה, שהיא העובדה שאדם כזה לא יכול מבחינה ערכית להיות מורה בישראל, הוא לא יכול לקיים את מטרות החינוך הממלכתי"⁸.

31. דהיינו, אף המחוקק לא ניסה לטעון לקיומה של תכלית פדגוגית עניינית ומקצועית מאחורי החוק וממילא שהדבר לא הוכח, ולא הונחה לשם כך תשתית עובדתית מתאימה. התכלית היחידה והמוצהרת מאחורי החוק מקורה בהשערות וספקולציות בדבר סביבה כזאת או אחרת המתקיימת לכאורה בכל תחום הרשות הפלסטינית ובכל המוסדות שבתוכה, הציבוריים והפרטיים, ואף במוסדות שאינן בתחומה כגון מוסדות במזרח ירושלים. השערות וספקולציות אלו לא גובו בתשתית עובדתית וראיות רלוונטיות כלשהן.

32. לפי ההיגיון מאחורי חוק זה, יש לשלול מכל אזרח או תושב שהחליט להתגורר תקופה מסוימת בגדה המערבית את היכולת להיות מורה או לעבוד בכלל עם ילדים בכל תחום שהוא, כי באותה

⁶ שם בה"ש 3, בעמ' 4.

⁷ שם בה"ש 2, בעמ' 8.

⁸ שם בה"ש 2, בעמ' 36.

מידה גם הוא ספג או נחשף לאותה אווירה נטענת; אם הולכים קצת יותר רחוק, אולי ניתן יהיה לשלול מאדם כזה את הזכות להיות הורה כדי שלא ישפיע על ילדיו אחרי שספג את האווירה הטרוריסטית כביכול בגדה המערבית. ברור כי מדובר בטענות מופרכות ושרירותיות.

33. יצוין כי בדברי ההסבר להצעת החוק לדיון מוקדם נכתב שהיא מגיעה על רקע עלייה בשנים האחרונות במספר האזרחים והתושבים שרוכשים את השכלתם האקדמית במוסדות ברשות הפלסטינית, ובמספר בוגרי מוסדות אלה שמשלבים במערכת החינוך. עוד צוין כי הלימודים במוסדות הללו כוללים "תכנים אנטישמיים ואינדוקטרינציה שתכליתה שלילת קיומה של מדינת ישראל והסתה חמורה נגדה.", כי הם "מחנכים לדרכי טרור" וכי לא ראוי שמי שבחר ללמוד "תכנים אלה" ישתלב במערכות השירות הציבורי במדינה.

== רצ"ב נוסח הצעת החוק לדיון מוקדם, ומסומן "נספח ב".

34. אין ספק בדבר תכליתו הפסולה של החוק, שמכתים אוכלוסייה שלמה של צעירים ערביים שכל חטאם הוא שבחרו ללמוד במוסד קרוב ונגיש להם שפתית, כלכלית ותרבותית. בדיון ביום 04.02.2025 בהצעת החוק לקריאה ראשונה טען אחד מיוזמי החוק, חה"כ עמית הלוי, כי: "כל מורה שלמד במוסדות של הרשות הפלסטינית ובאחריותה לא יכול לייצג ערכים אנושיים, ולכן הוא לא צריך להיות כאן." וכי חזקה עליו שהוא "התמלא באותן מחשבות ג'יהדיסטיות שכוללות את השמדת מדינת ישראל."⁹

35. טענות מופרכות באותה רוח נטענו לאורך כל הליך החקיקה, מבלי להציג בסיס עובדתי רלוונטי. כאשר אחד מחברי הוועדה ביקש נתון על מספר עובדי ההוראה שהם בוגרי מוסדות פלסטינים שהורשעו בעבירת טרור ב-10 השנים האחרונות, התשובה של חה"כ בוארון הייתה כי נתון זה כלל לא רלוונטי: "זה לא פקטור מבחינתי"¹⁰.

36. היועצת משפטית של ועדת החינוך בכנסת, ציינה כבר בדיון ביום 04.02.2025 כי צריך לבחון את החוק דרך פסקת ההגבלה בגלל שהחוק נוגע לחופש העיסוק, כי השיקולים למתן אישור לאדם לעסוק בהוראה צריכים להיות "ענייניים ושוויוניים", וכי בחוק זה מדובר בהגבלה גורפת ובפסילה גורפת של אוכלוסייה שלמה.¹¹

תמונת מצב עובדתית – בוגרי מוסדות פלסטינים במערכת החינוך

37. לפי נתונים רשמיים, שיעור ההשתתפות של ערבים במערכת ההשכלה הגבוהה הוא נמוך יחסית לחלקם באוכלוסייה בכלל וגם לחלקם באוכלוסיית הגיל הרלוונטית ללימודים במערכת ההשכלה הגבוהה; לכן אוכלוסייה זו נחשבת ע"י המועצה להשכלה גבוהה לקבוצת יעד שצריך לפעול להגברת נגישותה למערכת ההשכלה גבוהה. החסמים העיקריים להשתלבותם של ערבים באקדמיה

⁹ שם בה"ש 1, בעמ' 3, 14.

¹⁰ שם בה"ש 1, בעמ' 9.

¹¹ שם בה"ש 1, בעמ' 9 ו-12.

הישראלית הם: שליטה נמוכה בשפה העברית, רמת הכנסה נמוכה למשקי הבית ופערים במוכנות האקדמית (המתבטאים בבגרויות וציוני הבחינה הפסיכומטרית)¹².

38. כפועל יוצא של חסמים אלה, צעירים ערבים רבים משתלבים במוסדות אקדמיים שאינם ישראליים ובעיקר במוסדות פלסטיניים. חלקם בוחרים ללמוד מקצועות בתחום החינוך וההוראה, ומשתלבים לאחר מכן במערכת החינוך כעובדי הוראה וגם כמנהלים ומפקחים. כך, לפי הנתונים: "בשנת 2020 למדו במוסדות ברשות הפלסטינית כ-56% מהערבים מישראל שלמדו במוסדות זרים (9320 סטודנטים) [...] כ-64.5% מהסטודנטים הערבים שלמדו בשנת 2020 ברשות הפלסטינית למדו באוניברסיטה האמריקנית בג'נין, כ-19.5% למדו באוניברסיטת אל-נג'יאח בשכם, כ-8.5% למדו באוניברסיטת חברון וכ-6.5% למדו באוניברסיטת אלקודס באבו-דיס. כ-13% מהסטודנטים מישראל שלמדו בשנת 2018 באוניברסיטה האמריקנית בג'נין וכ-8% מהסטודנטים שלמדו בשנת 2020 באוניברסיטת אל-נג'יאח בשכם למדו את תחום החינוך וההוראה."¹³

39. לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כפי שהובאו בדו"ח של מרכז המחקר והמידע בכנסת, בין השנים 2010-2023 נכנסו להוראה במערכת החינוך הערבית 30,339 מורים חדשים, מהם 4920 (כ-16%) שלמדו תואר ראשון במוסדות זרים. מהמורים החדשים בעלי תואר ראשון במוסדות זרים – כ-70% למדו במוסדות ברשות הפלסטינית, והם היוו מעל 11% מהמורים החדשים שנכנסו להוראה במערכת החינוך הערבית בין השנים 2010-2023. באשר למחוז בו משתלבים המורים הללו – 62% לימדו במחוז ירושלים ו-29% במחוז דרום.¹⁴

40. צעירים ממזרח ירושלים במיוחד נוטים ללמוד במוסדות בגדה המערבית ובמזרח ירושלים, בגלל הקרבה הגיאוגרפית והתרבותית ואותם חסמים מובהקים העומדים בפני השתלבות במוסדות ישראליים, שיותר בולטים במקרה שלהם, לרבות חוסר שליטה בשפה העברית, קשיים כלכליים ופערים במוכנות האקדמית (כגון היות מרביתם בוגרי תכנית לימוד פלסטינית בתיכון להבדיל מבגרות, מה שמקשה על כניסתם למוסדות להשכלה גבוהה בישראל¹⁵).

41. גם בדיון שהתקיים בוועדה להכנת החוק ביום 04.02.2025, ציינה נציגת המועצה להשכלה גבוהה, גב' בתיה הקלמן, כי החוק הזה עלול להעמיק את חוסר המעש אצל צעירים ערביים ובמיוחד במזרח ירושלים:

"לא מעט צעירים ערבים הולכים ללמוד בחו"ל או במוסדות של הרש"פ [...] זה בגלל העניין התרבותי, בגלל מחסום השפה או בגלל עמידה בתנאי סף אקדמיים [...] ברגע שסוגרים דלת צריך להבין שצריך לפתוח דלת במקום אחר; כי אנחנו לא רוצים להגיע לסיטואציה שבמזרח ירושלים כל שנה נגיע למצב של- 3000

¹² מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מורים חדשים במערכת החינוך בעלי תואר ראשון במוסדות ברשות הפלסטינית, כתיבה: אסף ווינגר, 20.3.2024, בעמ' 1-2.

¹³ שם, בעמ' 2.

¹⁴ שם, בעמ' 4-5.

¹⁵ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, החינוך הערבי במזרח ירושלים – היבטים נבחרים, כתיבה: אסף ווינגר, 03.11.2024, בעמ' 19.

סטודנטים לא יהיה סיכוי מציאותי להתקבל לאוניברסיטה העברית או בקלות לדוד ילון ועלולים להיות פה אלפי צעירים חסרי מעש¹⁶.

42. יצוין כי בשנת 2021, 41.9% מקרב בני 18-24 באוכלוסייה הערבית היו חסרי מעש; 54.1% בקרב הבדואים בנגב באותה קבוצת גיל.¹⁷ גם בירושלים הנתונים מלמדים על אחוזי חוסר מעש גבוהים – 22% מהגברים הערבים בירושלים באותה קבוצת גיל היו חסרי מעש בין השנים 2018-2019, ו-39% מהנשים¹⁸.

43. חוק זה יפגע גם במערכת החינוך במזרח ירושלים המתמודדת ממילא עם מחסור בעובדי הוראה, כיתות ומוסדות לימוד. לפי נתוני דו"ח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת שהוצגו במהלך הדיונים בחוק בוועדה, במערכת החינוך הערבית במזרח ירושלים לומדים כ-125,000 תלמידים וקיים מחסור של 2,037 כיתות לימוד¹⁹.

44. לדברי מפקחת מחוז ירושלים במשרד החינוך – 6700 מורים מלמדים במערכת החינוך בבתי הספר במזרח ירושלים כאשר רובם המכריע (80-90%) הם בעלי השכלה אקדמית ממוסדות ברשות הפלסטינית; נתונים אחרים של משרד החינוך מציגים נתון של כ-58% מהמורים שלמדו במוסדות אקדמיים פלסטיניים – בכל מקרה, לפי שני המקורות, מדובר באחוזים גבוהים מאוד. בנוסף, קיימות הערכות דומות לגבי אחוז מנהלי מוסדות חינוך שהם בוגרי מוסדות אקדמיים פלסטיניים ולא רק מורים²⁰.

45. ועוד, הנתונים מלמדים כי בשנות הלימודים תשפ"ב – תשפ"ד הצטרפו למערכת החינוך הערבית במזרח ירושלים 1,274 עובדי הוראה חדשים – מתוכם 554 (43.5%) הם בוגרי תואר ראשון מוסדות אקדמיים פלסטיניים, וכי כ-74% מהמורים החדשים שנקלטו בשלוש השנים האחרונות (תשפ"ג-תשפ"ה) להוראה בבתי הספר העל-יסודיים בבעלות עיריית ירושלים הם בוגרי תואר אקדמי מוסדות פלסטיניים (220 מתוך 299 מורים)²¹.

46. לפיכך החוק הזה ישפיע באופן משמעותי ביותר על מערכת החינוך במזרח ירושלים המתמודדת ממילא עם מחסור חמור במורים ובכיתות לימוד ויפגע בחינוך אותו מקבלים הילדים וביכולת לספק להם אותו בכלל. על היקף המחסור המתגבש ניתן ללמוד מהנתונים הבאים:

”בהתאם לתוכניות הפיתוח העירוניות, צפויים להיפתח במהלך חמש השנים הקרובות תשעה בתי ספר על-יסודיים חדשים, כאשר שלושה נוספים עתידים להתרחב [...] בהנחה שבתי הספר אכן ייפתחו כמתוכנן, יידרשו כ-540 מורים חדשים בתקופה זו. נתון זה מתייחס אך ורק לצורך של בתי הספר העל-יסודיים

¹⁶ שם בה"ש 1, בעמ' 45-46.
¹⁷ מכון מאיר-גיוניט-ברוקדייל והמכון הישראלי לדמוקרטיה, "צעירים ערבים בישראל – תמונת מצב 2023", 25.05.2024, בעמ' 123.
¹⁸ מכון ירושלים לחקר מדיניות, לקראת החלטת ממשלה 3791- צעירים במזרח ירושלים: תמונת מצב, אפריל 2023, בעמ' 15.
¹⁹ שם בה"ש 15, בעמ' 3 ו-14.
²⁰ שם, בעמ' 16-17.
²¹ מרכז המחקר והמידע של הכנסת, סוגיית הכשרת עובדי ההוראה המלמדים בחינוך הערבי במזרח ירושלים, כתיבת: אסף ויינגר, 29.05.2025, בעמ' 7.

שבבעלות עיריית ירושלים, ואינו משקף את הביקוש הכולל לעובדי הוראה במערכת החינוך הערבית במזרח העיר, שכפי הנראה גבוה ממנו באופן משמעותי. בהתאם לנתוני משרד החינוך, במהלך שנות הלימוד תשפ"ב-תשפ"ד נקלטו במערכת החינוך הערבית במזרח ירושלים 1,274 עובדי הוראה חדשים - למעלה מפי ארבעה ממספר שנקלטו במשך תקופה דומה (תשפ"ג-תשפ"ה) בבתי הספר העל-יסודיים שבבעלות העירייה.²²

47. על אף הנתונים הברורים וההערכות המקצועיות שגם הוצגו במהלך הדיונים בוועדה, אודות המחסור במורים במערכת החינוך במזרח ירושלים בפרט, שיחמיר עם חקיקת חוק זה, ואודות חוסר המעש שיחמיר אצל צעירים ערביים בפרט בירושלים ובנגב – הושלם הליך חקיקה מבלי לתת מענה או משקל הולם לנוק שהוא יגרום לו.

48. את הפגיעה שגורם החוק הזה בזכויות סטודנטים ותלמידים ערבים צריך לראות גם בראי של העדר אוניברסיטה ערבית בישראל. על אף ששפת האם של למעלה משני מיליון איש, אזרחי ישראל ובעלי תושבות קבע, היא ערבית והם לומדים מגיל 3 ועד גיל 18 במערכת החינוך בשפה הערבית – אין אוניברסיטה אחת בישראל ששפת ההוראה בה היא ערבית. גם צעיר ערבי שירצה להיות מורה לשפה הערבית, יצטרך לעמוד בדרישות ידע של השפה העברית בכדי להתקבל למוסד ישראלי וללמוד לתואר בשפה העברית. אין לו אוניברסיטה ערבית שהוא יכול ללמוד בה.

49. יש מקום להדגיש כי כדי להתקבל לאוניברסיטה ישראלית, נבחנים ששפת אימם ערבית צריכים לעבור את מבחן יע"ל שנועד לבחון את רמת שליטתם בשפה העברית לקראת לימודים אקדמיים בשפה זו – מה שמהווה חסם משמעותי מוכח בפני ערבים להתקבל למוסדות להשכלה גבוהה. כך עלה מדו"ח של מבקר המדינה ממאי 2023 אודות חוסר המעש בחברה העברית, בו צוין כי מבחן יע"ל, שהוא תנאי סף לקבלה לאוניברסיטאות, מהווה חסם קבלה משמעותי:

"כ-6600 צעירים ערבים קיבלו ציון גבוהה מ-500 במבחן הפסיכומטרי ופחות מציון 90 במבחן יע"ל, ולכן חסומה בפניהם הגישה לכלל האוניברסיטאות בישראל."²³

50. עוד צוין בדו"ח זה כי "כמענה לחסם השפה העברית המונע את השתלבות הצעירים הערבים במוסדות להשכלה גבוהה בארץ, פונים חלקם ללימודים מחוץ לישראל. הסטודנטים הערבים היו כ-60% מכלל הסטודנטים הישראלים הלומדים במוסדות זרים." וכי בשנת 2018 למדו באוניברסיטה האמריקאית בג'נין 6,215 סטודנטים ערבים ישראליים – יותר מספרם בכל אוניברסיטה בישראל – בנוסף ל-1,785 סטודנטים אחרים שלמדו במוסדות אחרים ברשות הפלסטינית.²⁴

²² שם, בעמ' 8.

²³ מבקר המדינה, הטיפול הממשלתי בחוסר מעש בקרב צעירים בחברה הערבית, מאי 2023, בעמ' 147.

²⁴ שם, בעמ' 229 ובעמ' 231.

51. חסמי השפה שעומדים בפני השתלבות דוברי ערבית בחינוך הגבוהה בישראל עלו למעט גם בדיוני הוועדה, ללא הועיל. כך למשל, ציינה היועצת המשפטית לוועדה בדיון ביום 01.07.25 כי:

"מבחן יע"ל, המבחן בעברית, מהווה חסם מאוד קשה, גם לאנשים שהפסיכומטרי גבוה, ואפילו שקיבלו בגרות טובה בעברית בישראל, עדיין הרבה פעמים לא עוברים את מבחן יע"ל. זאת אומרת יש שם בעיה מובנית, איזה שהוא חסם. [...] ככל שהחסמים הם משמעותיים ואין מענה אז גם הוראה כזו, שלכאורה אומרת לך אין בעיה, תלמד בישראל, מעשית היא כן מגבילה את חופש העיסוק, כי לא לכולם יש אפשרות, גם אם יש להם את הכישורים והיכולות, ללמוד בישראל, בגלל חסמים שהמדינה הייתה אמורה להתמודד איתם"²⁵.

52. מה שכן, לצעירים ערביים שמעוניינים לקבל תואר אקדמי מאוניברסיטה הייתה האופציה הנגישה להם גיאוגרפית, כלכלית ותרבותית ומאפשרת להם ללמוד באוניברסיטה קרובה לבית ובשפת אימם – מוסדות בגדה המערבית ומזרח ירושלים. לא בכדי, אלפי צעירים משתלבים מדי שנה במוסדות הללו ומסיימים בהצלחה את לימודיהם.

53. עכשיו, נשללת מצעירים המעוניינים בתחום החינוך וההוראה האפשרות ללמוד בשפת אימם במקום נגיש. בנוסף, חוק כזה המייצר את בוגרי המוסדות הללו כלא ערכיים ולא ראויים להשתלב בשירות הציבורי – פוגע גם בשאר הסטודנטים למקצועות השונות ולמוניטין של התואר האקדמי שהם קיבלו או יקבלו בעתיד. לא בכדי, וכפי שעולה מתצהיר העותרת 5, מאז חקיקת החוק יש ירידה מורגשת במספר הסטודנטים, תושבי מזרח ירושלים ואזרחי המדינה, שנרשמים לאוניברסיטה בכל החוגים והפקולטות ובמקביל עלייה במספר הסטודנטים שמחליטים להפסיק את לימודיהם.

מקרה בוחן 1 – המקרה של אוניברסיטת פלסטין אל-אהלייה

54. אחת מהאוניברסיטאות שהחוק חל על בוגריהן היא העותרת מס' 4 – אוניברסיטת פלסטין אל-אהלייה, שהינה אוניברסיטה פרטית שנוסדה בשנת 2007 בעיר בית לחם. כפי שניתן ללמוד מהתצהיר המצורף לעתירה זו, מדובר באוניברסיטה שפועלת באופן עצמאי לחלוטין – דהיינו, ההחלטות האקדמיות מתקבלות באופן עצמאי בהתאם לנהלים פנימיים מסודרים ותכני הלימוד גם הם נקבעים באופן עצמאי על יסוד שיקולים מקצועיים בלבד, ללא התערבות של גורמים חיצוניים, ובהתאם לסטנדרטים הקובלים בעולם.

55. האוניברסיטה כוללת שבע פקולטות בהן מלמדים תוכניות לימוד מוכרות ברמה המקומית והבינלאומית, לרבות בתחומי מדעי הרוח והחינוך, משפטים, הנדסה, טכנולוגיית מידע ומקצועות הרפואה, וצעירים ערביים רבים תושבי ירושלים ואזרחי מדינת ישראל קיבלו את הכשרתם האקדמית בפקולטות השונות שלה והשתלבו בהצלחה בשוק התעסוקה בישראל.

²⁵ פרוטוקול ישית ועדת החינוך, התרבות והספורט בכנסת מיום 01.07.2025, בעמ' 18.

56. לאוניברסיטה תפקיד חשוב במיוחד בהכשרת כוח אדם מקצועי ואיכותי בתחום ההוראה, והיא מציעה תוכניות לימוד מקצועיות, שמטרתן הכשרת סגלי הוראה מוסמכים, בשיטות ההוראה המודרניות, ניהול כיתה, הערכה חינוכית, טכנולוגיה לימודית והיא מציעה גם התנסות מעשית. בנוסף, האוניברסיטה מעניקה תואר בוגר בתחומי חינוך והוראה לרבות גני ילדים, חינוך מיוחד, אנגלית יישומית, שפה ערבית וספרות ערבית, תואר מוסמך בניהול חינוכי, חינוך דיגיטלי וטכנולוגיה לימודית ואנגלית יישומית ותואר שלישי ביצירתיות וחדשנות חינוכית. הכל בהתאם לסטנדרטים הגבוהים המקובלים בעולם.

57. אוניברסיטת פלסטין אל-אהלייה הינה אוניברסיטה מוכרת ברמה המקומית, האזורית והבינלאומית, היא נמצאת במאגר הנתונים של אונסק"ו/איגוד האוניברסיטאות הבינלאומי (IAU) ובדירוגים בינלאומיים יוקרתיים כגון Times Higher Education, QS World Ranking ו-QS UI GreenMetric. היא מקיימת יחסים בינלאומיים עם אוניברסיטאות שונות בעולם, ומציעה בין היתר תוכניות לחילופי סטודנטים ומקבלת מרצים זרים אורחים המלמדים בפקולטות השונות.

58. יצוין כי האוניברסיטה מחויבת לעקרון שלטון החוק ולהוראות וסטנדרטים הבינלאומיים המקובלים, ונהליה אוסרים על כל פעילות המנוגדת להן בתוך שטחה. מעולם לא קיבלה האוניברסיטה שום תלונה מגורם רשמי כלשהו, לרבות רשויות ישראליות, בדבר פעילות לא חוקית בתוך הקמפוס שלה.

59. מכאן כי, המקרה של העותרת מס' 4 מוכיח שכל ההאשמות הכוללניות והגורפות שהטיח המחוקק במוסדות להשכלה גבוהה בתוך שטח הרשות הפלסטינית בדבר התערבות זרה או סביבת לימוד מסוימת או תכני לימוד המסיתים לאלימות, טרור או גזענות הן שגויות מהיסוד. מדובר באוניברסיטה המכבדת את החוק ומחויבות לסטנדרטים מקצועיים גבוהים ולהכשרת סגלי הוראה איכותיים וערכיים, רבים מהם השתלבו בהצלחה גם במערכת החינוך בישראל ומזרח ירושלים.

60. ויודגש כי תכלית החוק המוצהרת בדבר מניעת השפעתה כביכול של הרשות הפלסטינית במערכת החינוך בישראל אינה רלוונטית כלל ועיקר במקרה של עותרת זו, שכן היא אוניברסיטה פרטית הקובעת את תכני הלימוד באופן עצמאי ועל בסיס שיקולים מקצועיים בלבד ללא התערבות של גורם או שיקול זר. משכך, מניעת בוגרי מוסד כגון העותרת מס' 4 מלעסוק בהוראה אינו מקדם את התכלית המוצהרת של החוק.

מקרה בוחן 2 – המקרה של האוניברסיטה הערבית- אמריקאית (AAU)

61. העותרת מס' 5, האוניברסיטה הערבית-אמריקאית, היא האוניברסיטה הפלסטינית הפרטית הראשונה. היא נוסדה בשנת 2000 בשיתוף פעולה עם אוניברסיטת Stanislaus שבקליפורניה, ארה"ב שגם העניקה לעותרת את סגל ההוראה שלה בשנות פעילותה הראשונות. בשנת 2017 הקימה העותרת קמפוס שני ליד העיר רמאללה, בנוסף לקמפוס הראשי שלה בג'נין. עד היום, היא מאמצת את שיטת הלימוד האמריקאית, ומפתחת תוכניות אקדמיות בשיתוף פעולה עם מוסדות להשכלה גבוהה בארה"ב.

62. תוכניות הלימוד באוניברסיטה הערבית האמריקאית נקבעות באופן מקצועי באמצעות וועדות אקדמיות מומחיות ועצמאיות, ללא התערבות של גורמים זרים או בלתי מקצועיים, ובהתאם לסטנדרטים האקדמיים הבינלאומיים העדכניים ביותר.

63. מדובר באוניברסיטה מוכרת ברמה המקומית והבינלאומית, והיא מקיימת רשת ענפה של שיתוף פעולה אקדמי עם אוניברסיטאות נחשבות בעולם לרבות בארה"ב ובאירופה. ועוד, סביבת הלימוד בה היא סביבה רבת-תרבותית – מלמדים בה מרצים ואקדמיים ממדינות שונות, לרבות ארה"ב, בריטניה, ישראל, גרמניה, ספרד ועוד והיא מציעה תוכניות חילופי סטודנטים ומקבלת מרצים אורחים מרחבי העולם.

64. יצוין כי, צעירים רבים ממזרח ירושלים ואזרחי מדינת ישראל לומדים באוניברסיטה זו בחוגיה השונים, לרבות במדעי הרוח ובמקצועות רפואיים, בגלל נתונה האטרקטיביות לרבות קרבה גיאוגרפית, תנאי קבלה נגישים, איכות הוראה ותכני לימוד ברמה גובה ותואר אקדמי מוכר בעולם, והם מהווים בעצם יותר מ-50% מסך הסטודנטים בה מזה שנים. אלפים מבוגריה השתלבו בשוק העבודה הישראלי בהצלחה לרבות בשירות הציבורי ובתחום ההוראה.

65. נהליה והוראותיה הפנימיים של העותרת אוסרים באופן מפורש על כל פעילות בשטח האוניברסיטה שמנוגדת לחוק ולנורמות הבינלאומיים, והיא מחויבת באופן מלא ליישום נהלים והוראות אלה ולקיום סביבת לימודים בטוחה שמבוססת על עקרונות של קבלת האחר וקבלת השוני התרבותי, המחשבת והאקדמי שכל אדם מביא אתו. כפי שהתצהיר המצורף לעתירה מעיד, מעולם לא קיבלה העותרת כל תלונה, הערה או טענה מגורם רשמי כלשהו, לרבות רשויות ישראליות, בדבר פעילות לא חוקית בתוך הקמפוס שלה.

66. מכאן כי, כלל הטענות העומדת ביסוד חוק זה, ואשר נטענו בעלמא, בדבר התערבותה של הרשות הפלסטינית במערכת החינוך בישראל או בדבר סביבת לימוד שלילת המתקיימת במוסדות בשטח או בפיקוחה או בדבר תכני לימוד שליליים ומסיתים – אינן נכונות כלל ועיקר במקרה של העותרת מס' 5 ומעולם אף לא עלו טענות קונקרטיות כאלה כלפיה.

67. מכאן כי, הרציונליים מאחורי חוק זה ותכליתו אינם מבוססי מציאות כפי שמוכיח המקרה של העותרות 4-5. מניעת בוגריהן מלהשתלב במערכת החינוך אינו מקדם את התכלית המוצהרת של החוק ואינו מפיק תועלת כלשהי אלא גורם אך ורק לפגיעה סתמית ומיותרת באלפי צעירים ערביים שלומדים בהן מדי שנה.

החוק מנוגד למחויבויות אחרות בזירה הבינלאומית:

68. מדינת ישראל הצטרפה לארגון החינוך, המדע והתרבות של האומות המאוחדות (UNESCO)(להלן: **אונסק"ו**) כבר בשנת 1949, והיא חתומה על 18 מהאמנות שלו. ישראל פרשה

מארגון זה בשנת 2019, ואולם היא עדיין מחויבת באמנות שהיא כן חתמה עליהן. גם פלסטין, באמצעות הרשות הפלסטינית, צורפה כמדינה חברה בארגון זה בשנת 2011.

69. מדינת ישראל חתומה על שתי אמנות רלוונטיות לענייננו בתחום ההשכלה הגבוהה: "האמנה להכרת בתארים ולימודים להשכלה גבוהה" משנת 1979, הקובעת כי כל מדינה תעשה את כל הצעדים האפשריים להכרה בתארים אקדמיים של מוסדות במדינות אחרות ו-"האמנה להכרת כישורים הקשורים להשכלה גבוהה" משנת 1997, הקובעת כללים יותר קונקרטיים לעניין הכרה בתארים אקדמיים.

70. אמנה אחרונה זו קובעת איסור הפלייה על מדינות החתומות בעת הכרה בתארים אקדמיים לרבות מחמת שפה, דת, דעה פוליטית או אחרת, מוצא לאומי או אתני, השתייכות למיעוט לאומי או כל סיבה אחרת שאינה קשורה למאפייני התעודה עצמה והידע שהיא דורשת ואשר בגינה מבוקשת ההכרה. כך היא קובעת בסעיף 3(1):

1. Holder of qualifications issued in one of the Parties shall have adequate access, upon request to the appropriate body, to as assessment of the qualification.
2. No discrimination shall be made in this respect on any ground such as the applicant's gender, race, colour, disability, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, association with a national minority, property, birth or other status, or on the grounds of any other circumstances not related to the metrics of the qualification for which recognition is sought. In order to assure this right, each Party undertakes to make appropriate arrangements for the assessment of an application for recognition of qualifications solely on the basis of the knowledge and skill achieved."

71. בנוסף, סעיף 3(2) קובע כי כל צד לאמנה מחויב להבטיח כי ההליכים ואמות המידה להערכה והכרה בתארים היא שקופה, קוהרנטית ואמינה. חוק הקובע כי בוגרי כלל המוסדות המשתייכים לאחת הישויות החברות בארגון, ואשר מסודותיה מוכרות בכל שאר המדינות, אינם יכולים לקבל הכרה בתארים המאפשרת לעסוק בהוראה מסיבות פוליטיות ובגלל טענות מופרכות ולא מבוססות בדבר סביבה נטענת באותם מוסדות – בהחלט חורג מסעיף זה ומלמד על אמות מידה להכרה בתארים שאינן אמינות כלל ועיקר אלא ניתן לסטות מהן בקלות על בסיס גחמות וטענות בעלמא.

72. האמנה קובעת כללים לעניין הכרה בתארים לצורכי המשך לימודים אקדמיים וגם לצורכי עבודה וקובעת כי אמות המידה חייבות להיות ענייניות, כך למשל סעיף 6(1) קובע כי:

"To the extent that a recognition decision is based on the knowledge and skills certified by the higher education qualification, each Party shall

recognize the higher education qualifications conferred in another Party, unless a substantial difference can be shown between the qualification for which the recognition is sought and the corresponding qualification in the Party in which recognition is sought.”

73. יצוין כי 30 מוסדות אקדמיים, לרבות העותרות 4-5, נמצאות במאגר העולמי להשכלה גבוהה (WHED), שהוקם בשיתוף פעולה עם אונסק"ו, ומאגד את מוסדות ההשכלה הגבוהה המוכרים בעולם ואשר נמצאים במדינות שהן מדינות חברות באונסק"ו או האומות המאוחדות. מכאן כי, בחוק זה מפרה ישראל את המחויבות שלה באמנות אונסק"ו עליהן היא חתמה ובראשן חובתה להעריך ולהכיר בתארים אקדמיים לפי שיקולים שוויוניים, ענייניים ומקצועיים.

הפנייה לרשויות

74. ביום 19.05.2025, פנה מרכז עדאלה בכתב ליו"ר הוועדה דאז, ח"כ יוסף טייב, חברי הוועדה, היועצת המשפטית לוועדה, עוה"ד תמי סלע, ולמשנה ליועצת המשפטית לממשלה עוה"ד אביטל סומפולינסקי. במכתב זה צוין, בין היתר, כי הוראות החוק פוגעות פגיעה קשה ובלתי חוקתית בזכות לחופש העיסוק ובזכותם של סטודנטים להשכלה גבוהה לשוויון.

== רצ"ב מכתבו של מרכז עדאלה מיום 19.05.2025, ומסומן "נספח ג".

== רצ"ב מענה במייל של מזכירות הוועדה, המאשר את קבלת פניית עדאלה, ומסומן "נספח ד".

75. **לסיכום**, חוק זה, המונע מבוגרי מוסדות אקדמיים בגדה המערבית וירושלים המזרחית לעסוק בהוראה, פיקוח או ניהול בבתי ספר אינו מקדם תכלית חברתית אמיתית ומבוססת. קיומה של סביבה שלילית כזאת או אחרות במוסדות הרלוונטית, כנטען, לא הוכחה ובעצם הדבר כלל לא נבדק. לאורך כל הליך החקיקה לא נבדק שום דבר עובדתי ביחס, למשל, לעותרות מס' 4-5 או לתכני הלימודים בהן ואופן קביעתם. לא נלקחה בחשבון, לצורך הדוגמה, העובדה כי מרבית הסטודנטים הלומדים מדי שנה אצל העותרות 5 הם אזרחי המדינה וגם חלק מהמרצים המלמדים בה.

76. ועוד, אלפים רבים של בוגרי המוסדות הנכללות בחוק נמצאים כיום במערכת החינוך כמורים, מפקחים ומנהלים – ואין כל טענה כי הם פחות שומרי חוק מעובדי הוראה אחרים שלמדו בכל מקום אחר.

77. על אף העדר תשתית עובדתית רלוונטית שתבסס את הצורך בחוק גורף וקיצוני הפוגע בשורת זכויות יסוד – הליך החקיקה הושלם תוך התעלמות ממשקלן של זכויות היסוד הנפגעות. לא ניתן מענה לפגיעה שהחוק יגרום לתלמידי מערכת החינוך, בפרט בנגב ובירושלים המזרחית, או בצעירים ערבים המתמודדים ממילא עם אחוזי חוסר המעש הגבוהים ביותר במדינה וחסמים מבוססים להשתלבות באקדמיה הישראלית; לא ניתן כל משקל לעובדה כי לא יוותר בפני צעירים ערביים רבים אופציה נגישה ללמוד לימודים גבוהים בשפת אימם ועל פי בחירתם.

הטיעון המשפטי

78. בחלק זה ייטען כי החוק פוגע בשורת זכויות יסוד חוקתיות, שלא לתכלית ראויה ובאופן לא מידתי.

הפגיעה בזכויות

79. הפגיעה בזכות הגישה לחינוך גבוהה כנגזרת של הזכות לכבוד: האוטונומיה האישית של הפרט, זכותו לחופש בחירה, לעיצוב חייו ופיתוח אישיותו על פי רצונו הם חלק מהזכות החוקתית לכבוד. חוק זה השולל מן הציבור הערבי במדינה את היכולת לבחור את מוסד החינוך בו הם ילמדו, שולל מהם את זכות זו. לא ניתן להתעלם מכך שהפגיעה בחופש האדם במקרה דנן מתעצמת מצד אחד בגלל חוסר הנגישות המבוסס של השכלה גבוהה עבור צעירים ערבים; ומצד שני כי הבחירה ללמוד במוסד פלסטיני שלובה בזכות לבחור ללמוד במוסד בשפת אימו של האדם ובמקום תרבותי הדומה לו וזו בחירתו למוסד המתאים לו לפיתוח אישיותו.

80. בעניין בג"ץ 3752/10 רובינשטיין נ' הכנסת (פורסם בנבו, 17.09.2014) הודגש מעמדה הרם של הזכות לחינוך כזכות חוקתית כנגזרת מחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, ובלשון השופטת (בדימוס) ארבל:

"הזכות לקבל חינוך, ולו במובן הבסיסי והמצומצם, נכללת טעמי בערך כבוד האדם המוגן על ידי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. כבוד האדם יוגדר, כאמור, בהתאם לערכיה של החברה ותפיסותיה. זכויות האדם הן זכויותיו כיצור חברתי. כבוד האדם הוא כבודו כחלק מחברה ולא כמי שחי על אי בודד [...] החינוך, כפי שטענו הצדדים בפנינו בהקשרים שונים, הינו "ציפור נפשה" של החברה הישראלית, ונראה ברור ומובן שהזכות לחינוך תיתפס על ידי הפרטים בה זכות מהותית, חשובה ביותר הנגזרת מערך כבוד האדם בישראל. למעשה קיים קונצנזוס רחב בחברה הישראלית באשר לחשיבות החינוך הציבורי (ראו ברק-ארז וגרוס, בעמ' 209). **כבוד האדם הוגדר על ידי בית משפט זה כמגן על התפיסה שהאדם הוא יצור חופשי ואוטונומי המפתח את גופו ורוחו על פי רצונו בחברה בה הוא חי [...]. הזכות של האדם לחופש בחירה ופיתוח האישיות של הפרט, אף היא, ועל כך אין מחלוקת, חלק מהזכות לכבוד האדם. כבוד האדם, הוא, אפוא, חופש עיצוב האישיות של האדם.**" (בפסקאות 35-37 לפסק דינה של השופטת (בדימוס) ארבל). (ההדגשות לא במקור).

81. על החשיבות של הזכות לחינוך גבוהה, כנגזרת של הזכות לכבוד האדם, והזכות לשוויון במימושה עמד השופט (בדימוס) ברק באומרו כי:

"ביסוד ההשכלה הגבוהה עומד חקר האמת, אשר באמצעותה מגשים האדם את עצמו, מתפתח בגדריה של חברה ופועל לפיתוח האנושות כולה [...] לכל אדם בישראל מובטחת הזכות לחינוך. זו זכותו של הקטין וזו זכותו של הבוגר. זו זכותו של התלמיד

וזו זכותו של הסטודנט [...] לכל אחד הזכות החוקתית – זכות אשר כנגדה עומדת החובה של הכנסת, הממשלה ובתי המשפט – לשוויון בחינוך [...] אופייה החוקתי של זכות זו לשוויון בחינוך נגזר מהזכות לכבוד האדם. כבוד האדם מניח שוויון בין בני האדם" וכי "כבודו של האדם נפגע אם אין מאפשרים לו לכתוב את מגילת חייו המקצועיים ואם פוגעים באוטונומיה המחקרית שלו. אכן, אם חופש הביטוי מוכר בישראל כזכות חוקתית הנגזרת מכבוד האדם, גם חופש ההוראה והמחקר הן זכויות חוקתיות הנגזרות מכבוד האדם" (אהרן ברק, מבחר כתבים ג – עיוניים חוקתיים, על השכלה הגבוהה והזכות לה, 603 (2017) בעמ' 608-604)(הדגשות לא במקור).

82. **החוק בזכויות החוקתיות לחינוך.** אין צורך להכביר מילים אודות המעמד הרם שניתן בהלכה העליונה לזכות לחינוך ולזכות לשוויון בחינוך כזכויות יסוד חוקתיות (ר' למשל בג"ץ 7426/08 טבקה משפט וצדק לעולי אתיופיה נ' שרת החינוך פרופ' יולי תמיר, סד(1) 820 (2010)).

83. חוק המערים קשיים על נגישותו של החינוך הגבוה עבור קבוצת לאום מסוימת בהכרח פוגע בזכות לחינוך ובזכות למימושה השווה. בנוסף, החוק יפגע גם בזכות החינוך של תלמידי מערכת החינוך בישראל וירושלים המזרחית. כפי שניתן לראות מהחלק העובדתי לעיל, בעוד שמערכת החינוך בירושלים המזרחית בפרט מאופיינת במחסור ממשי בכיתות לימוד ומורים – רובם של עובדי ההוראה במערכת זו הם בוגרי מוסדות פלסטינים וכעת גם מורים אלה לא יהיו יותר. ההערכות המקצועיות, גם כפי שעלו מדיוני הוועדה, מלמדות כי מערכת החינוך לא תצליח להתמודד גם עם הגידול הטבעי במספר הילדים וגם עם הצורך להשלים את פערי העבר, לבנות כיתות לימודים נוספות ולגייס עובדי הוראה חדשים. חוק זה ישפיע בהכרח גם על מערכת החינוך הערבית בנגב, גם היא עם פערים משמעותיים ואחוז גבוה של עובדי חינוך (מורים ומנהלים) שהם בוגרי מוסדות פלסטינים. החוק לא נותן לכך שום מענה ומתעלם מהפגיעה בחינוך הילדים.

84. **הפגיעה בזכות החוקתית לשוויון:** ראשית, מבחינת תוצאתו, ברור כי החוק פוגע באופן ספציפי אך ורק באזרחי המדינה הערבים ובתושבי ירושלים המזרחית, שלומדים באחוזים גבוהים במוסדות הללו ששפת ההוראה בהם היא ערבית. החוק מונע מתפיסה גזענית שרואה בעובדי ההוראה הערבים כאויב חשוד, ומבוסס על הנחת יסוד גזענית לפיה עובדי הוראה ערביים מחנכים את תלמידיהם לדברים לא חוקיים ולשנאה וכי צריך לטפל בבעיה הזאת, כביכול, באמצעות שלילת זכותם לבחור את המוסד בו הם ילמדו.

85. אין מדובר בחוק הקובע עקרונות אוניברסליים לעניין החינוך וההוראה; הוא לא קובע קריטריונים מקצועיים ופדגוגיים כלשהם; לא קובע, לצורך הדוגמה, כי בוגרי מוסדות בחו"ל, כולם כאחד, יצטרכו לעבור השלמה כלשהי בטרם ישולבו במערכת החינוך בכדי להבטיח התאמה מקצועית או פדגוגית – הוא פוגע נטו באוכלוסייה הערבית ממניעים גזעניים פסולים.

86. כאשר התוצאה של חוק היא פגיעה בנגישות להשכלה גבוהה רק לקבוצה אחת, המתמודדת ממילא עם חסמי נגישות להשכלה גבוהה, וקביעה כי תארים ממוסדות בהם לומדים רק דוברי ערבית אינם טובים לעניין עיסוק בהוראה – מדובר בהפליה על בסיס לאום (ר' בעניין זה בג"ץ 11163/03 **ועדת**

המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' ראש ממשלת ישראל, סא(1) 1 (2006), שדן בהחלטת ממשלה הקובעת אזורי עדיפות לאומית: "כאשר מימוש הנורמה שיצרה הרשות – שיכול והתגבשה ללא כוונת הפליה – גורר תוצאה שהיא בלתי שוויונית ומפלה, עשויה הנורמה להיפסל בשל ההפליה שדבקה בה [...] המבחן לקיומה של אפליה הוא מבחן אובייקטיבי המתמקד בתוצאה של מימוש הנורמה העומדת לביקורת." (בפסקה 18 לפסק דינו של הנשיא (כתוארו אז) ברק).

87. הפגיעה מתעצמת לנוכח העובדה כי, כפי שניתן לראות מהמסגרת העובדתית לעיל, אחוזים גבוהים של צעירים ערבים בוחרים ללמוד במוסדות הנכנסים בתחולת החוק ורוכשים את השכלתם האקדמית בהם – והחוק אינו נותן כל חלופה לצעירים הללו בכדי להפחית את הפגיעה בהם על אף ההתרעות המקצועיות בדבר הגברת חוסר המעש וחוסר הנגישות להשכלה גבוהה. ועוד, לו יישאר לציבור זה כל אופציה נגישה להם ללמוד באוניברסיטה ערבית בשפת אימם.

88. **שנית, החוק פוגע בזכויותיהם התרבותיות הקבוצתיות של האזרחים הערבים כמיעוט לאומי.** איסור ההפליה אמור לחול על האזרחים היהודים והערבים ללא הבחנה על בסיס לאום. כדברי הנשיא (דאז) ברק:

"מדינת ישראל היא מדינה יהודית אשר בתוכה חיים מיעוטים, ובהם המיעוט הערבי. כל אחד מבני המיעוטים החיים בישראל נהנה **משוויון זכויות גמור**. אמת, מפתח מיוחד לכניסה לבית ניתן לבני העם היהודי (ראו חוק השבות), אך משמצוי אדם בבית כאזרח כדון, הוא נהנה מזכויות שוות כמו כל בני הבית האחרים... אין אפוא כל סתירה בין ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית **לבין שוויון גמור בין כל אזרחיה**. נהפוך הוא: שוויון הזכויות בין כל בני-האדם בישראל, תהא דתם אשר תהא ותהא לאומיותם אשר תהא – נגזר מערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית". (ההדגשה אינה במקור) בג"ץ 6698/95 **קעדאן נ' מינהל מקרקעי ישראל**, פ"ד נד(1) 258, 282 (2000).

89. החוק פוגע בזכות הקבוצתית של האזרחים הערבים כמיעוט לאומי ששמורות לו זכויותיו התרבותיות והיכולת לממש את הזכויות הללו באופן שווה, לרבות זכותו לטפח ולשמר את תרבותו ושפתו וזכותו ללמוד במוסד שמאפשר לו את הדברים הללו. גם במשפט הבינלאומי עקרון השוויון מחייב את המדינה לנקוט אמצעים פוזיטיביים בכדי להבטיח שזכויותיהם של כלל האזרחים לא ייפגעו, לרבות זכויותיו של מיעוט החי בתוכה. בסעיף 27 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות, שישראל היא צד לה, נקבע כי במדינות בהן קיימים מיעוטים לשוניים, דתיים או אתניים, אין למנוע מהם את הזכות ליהנות מהתרבות שלהם או להשתמש בשפתם:

"In those State in which ethnic, religious or linguistic minorities exist, persons belonging to such minorities shall not be denied the right, in community with the other members of their group, to enjoy their own

culture, to profess and practice their own religion or to use their own language.”

90. החובה הפוזיטיבית המוטלת על המדינות החברות לאמנה זו להבטיח איסור הפליה נגד מיעוטים אתניים, דתיים או לשוניים, כקבוע בסעיף 27, נגזרת מסעיף 26 הקובע כי: "The Law Shall prohibit any discrimination and guarantee to all persons equal and effective protection against discrimination on any ground such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status”.

91. בהמשך ובהתבסס על סעיף 27 לאמנה לעיל התקבלה בשנת 1992 הצהרת האו"ם בדבר זכויות אנשים השייכים למיעוטים אתניים, לאומיים ולשוניים שקבעה בסעיף 5(2) את זכותו של מיעוט לאומי לשמר ולפתח את תרבותו, לשונו ודתו כולל זכותו לקיים קשרים תרבותיים עם בני עמו מעבר לגבולות המדינה. ההצהרה גם קובעת כי מיעוטים זכאים לקיים את זכויותיהם ללא הפליה הן ברמת הפרט והן ברמה הקהילה (סעיף 3), וכי המדינה מחויבת לדאוג שלא יופלו וכי תאפשר להם לקיים את תרבותם ושפתם (סעיפים 4-5).

92. חוק שנועד לשלול מכל צעיר ערבי את זכותו ללמוד את המקצוע אשר יבחר באוניברסיטאות המתאימות לו שפתית ותרבותית – בהכרח פוגע בזכויות הקבוצתיות של ציבור זה.

93. **שלישית, החוק פוגע בזכויות התרבותיות של תושבי ירושלים המזרחית.** חוק זה מנוגד לחובותיה של מדינת ישראל תחת המשפט הבינלאומי, להימנע משינוי הסטטוס קוו, במיוחד בתחום החברתי-כלכלי, לשימור החיים האזרחיים הרגילים בתוך ירושלים המזרחית ולמתן משקל לאינטרסים של האוכלוסייה בשטח זה. בנוסף, החוק גם מתעלם מהמעמד המיוחד שניתן לתושבי ירושלים המזרחית במשפט הישראלי – הכל כמפורט להלן.

94. בחודש יוני 1967 כבשה מדינת ישראל את הגדה המערבית. מיד לאחר המלחמה החליטה ממשלה ישראל לספח כ-70,500 דונם מן השטח הכבוש מצפון, ממזרח ומדרום לירושלים. על פי הצעת הממשלה התקבל בכנסת ביום 27.06.1967 תיקון לפקודת סדרי השלטון והמשפט, במסגרתו הוסף לפקודה סעיף 11ב הקובע כי "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ-ישראל שהממשלה קבעה בצו". למחרת, ביום 28.06.1967 התקינה הממשלה את צו סדרי השלטון והמשפט (מס' 1), התשכ"ז-1967, המחיל את "המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה" על ירושלים המזרחית. בהכרזה מאותו היום, שניתנה על פי פקודת העיריות, הוכלל השטח שסופח בתחום עיריית ירושלים.

95. בקהילה הבינלאומית קיימת הסכמה כי הצעדים, המעשיים והנורמטיביים, שנקטה ישראל לסיפוח ירושלים המזרחית עומדים בניגוד לכללי המשפט הבינלאומי וכי לפי כללים אלה מדובר בשטח כבוש (ר' בין היתר: החלטות עצרת האו"ם מס' (ES-V) 2253 ומס' (ES-V) 2254 (שתיהן מחודש יולי 1967), החלטת עצרת האו"ם E/169/35 (מדצמבר 1980), החלטת עצרת האו"ם A/61/408 (מחודש דצמבר 2006), החלטות מועצת הביטחון של האו"ם מס' 252 (ממאי 1968), מס'

267 (מיוולי 1969), מס' 271 (מספטמבר 1969), מס' 298 (מספטמבר 1971), מס' 478 (מאוגוסט 1980) ומס' 673 (מאוקטובר 1990).

96. בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) אימץ את החלטות מועצת הביטחון של האו"ם וקבע בחוות דעתו המייעצת לעצרת האו"ם משנת 2004 בעניין גדר ההפרדה, כי ירושלים המזרחית היא שטח כבוש וכי לצעדים שנקטה ישראל לסיפוחה אין תוקף על פי המשפט הבינלאומי (Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion (International Court of Justice, July 9, 2004).

97. גם בפסיקה הישראלית יש הכרה כי לתושבי ירושלים המזרחית מעמד שונה ומיוחד ומציאות חיים ייחודית ומורכבת. דברים אלה עלו למשל בעניין בג"ץ 7803-06 ח'אלד אבו ערפה נ' שר הפנים (נבו, 12.03.18), שדן בסמכות שר הפנים לשלול תושבות קבע מתושבי ירושלים המזרחית בעילה של הפרת אמונים :

"אין לכחד שערביי מזרח ירושלים לא באו אל מדינת ישראל, אלא היא באה אליהם ב-1967 [...] תושבי מזרח ירושלים נתונים במצב ייחודי; אין מדובר במי שהיגר למדינת ישראל, אלא במי שחיו בשטח לאחר שנולדו בו או חיו בו שנים רבות, וכך מצאה אותם שעת המלחמה. ואולם, תושבות הקבע שניתנה לתושבים שלא לפי בחירתם הביאה בכנפיה זכויות רבות [...] אין ציפייה כי חובת האמונים של תושבי קבע תהא כשל אזרח מן השורה, וכי יזדהו עם הדגל וההמנון הלאומי והערכים שביסודם" (ר' פסקאות ה-ו' לפסק דינו של השופט (בדימוס) א' רובינשטיין בעמ' 72-73).

98. כך גם דבריו של השופט (בדימוס) ע' פולגמן באותו עניין: "לתושבי מזרח ירושלים זיקה הדוקה לציבור הפלסטיני באזור יהודה ושומרון ובתחומי הרשות הפלסטינית. לא זו אף זו: מדינת ישראל אף אפשרה לתושבי מזרח ירושלים להצביע בבחירות הכלליות לרשות הפלסטינית; ובהקשרים מסוימים, כדוגמת נושא החינוך, אף מכירה מדינת ישראל במאפייניהם הייחודיים. כך, במוסדות חינוך רשמיים במזרח ירושלים נלמדת תכנית לימודים פלסטינית" (בפסקה 65 לפסק דינו של השופט (בדימוס) פוגלמן בעניין **אבו ערפה** בעמ' 44).

99. החוק לא נותן שום משקל למצב הייחודי של תושבי ירושלים המזרחית, לעובדה כי מטבע הדברים הם קשורים בקשרים תרבותיים והיסטוריים, גם קשרים משפחתיים, הדוקים עם תושבי הגדה המערבית וכי החינוך הגבוהה במוסדות ערביים בגדה המערבית נותר המפלט האחרון העומד לרשותם ומאפשר להם להמשיך ולקיים ולשמר קשרים תרבותיים אלה.

100. בעוד דיוני הוועדה התמקדו לא פעם בירושלים המזרחית ותושביה, מהן עלתה דווקא המטרה ההפוכה של ניתוק כל קשר כזה והתמקדות במה שנקרא לו במהלך הדיונים כ-"ישראלזיחה". כך אמר חה"כ הלוי בדיון בחוק מיום 20.05.2025 :

"לגבי מה שקורה עם המורים הללו, אני חייב לומר לך, אני הייתי בסיוור במזרח ירושלים, גם בקירות, גם עם התלמידים שדיברנו – וחבר הכנסת בוארון נכנס ושאל שאלות טובות את התלמידים – אני לא חושב, אני בטוח, נקודת המוצא, הנחת העבודה היא שמורים שגדלים בסביבה אנטי-ישראלית, לא רק שאין להם כרטיס כניסה למורה, ברור שהם לא מטפחים שם לישראליות. הוא ביקש שהם ישירו "התקווה", שזה דבר שללא ספק צריך להיות, כמו שאנחנו שרנו את המנוני המדינות השונות כשהיינו שם, יוסי יכול לספר לכם על צרפת, אני על מדינות אחרות. ²⁶" (הדגש לא במקור).

101. על פי המשפט הבינלאומי, ובפרט אמנת ג'נבה הרביעית, אסור לשנות את הסטטוס קוו הקיים בשטח כבוש ואסור לאמץ מדיניות או אמצעים המקדמים או יכולים להוביל לשינויים קבועים ובמיוחד בתחומים חברתיים וכלכליים; להפך, יש לפעול לשימור הסטטוס קוו והחיים האזרחיים. לכן, בתוך מסגרת משפטית זאת הסמכויות שניתנו לכוח כובש הן מוגבלות – אסור ככלל להפעיל אותם לצורך קידום האינטרסים שלו עצמו, ככל שלא מדובר בצורך צבאי, וחובה לכבד את האינטרסים של האוכלוסייה המוגנת Geneva Convention IV Relative to the Protection of Civilian Persons in Times of War 286 (Jean Pictet ed., 1958).

102. לא זאת בלבד שהחוק פועל לשינוי הסטטוס קו באופן קיצוני בתחום חברתי בסיסי ביותר, שלא לצורך צבאי, אלא הוא גם מתעלם מהאינטרסים של האוכלוסייה המוגנת – מהעובדה שמדובר במוסדות להשכלה גבוהה נגישים להם שפתית, תרבותית, כלכלית וגאוגרפית, שנמצאים בתוך עיר מולדתם בירושלים המזרחית או במרחק נסיעה קצר ממנה – ופוגע להם בנגישות להשכלה גבוהה, בזכותם לחופש תעסוקה עת הם לא יוכלו להשתלב במערכת החינוך, בזכותם ללמוד במוסדות בירושלים המזרחית ובגדה המערבית בשפת אימם, ופוגע בזכות החינוך לתלמידים שממילא נמצאים במערכת עם מחסור חריף במורים ובכיתות לימוד.

103. הפגיעה בזכות החוקתית לחופש עיסוק. חוק יסוד: חופש העיסוק קובע בסעיף 3 כי כל אזרח ותושב של המדינה זכאי לעסוק בכל עיסוק, מקצוע או משלח יד. חוק המגביל את הכניסה למקצוע, שולל דה-פקטו את היכולת של בוגרי מוסדות מסוימים לעסוק בהוראה, בהכרח פוגע בזכות לחופש עיסוק. בפסיקה העליונה כבר נקבע כי "הגבלת אפשרות הכניסה לעיסוק פוגעת בחופש העיסוק החוקתי [...]. ככל שהפגיעה נוגעת לשלילת עיסוק או למניעת כניסה לעיסוק, כך עשויה היא להיחשב קשה וחריפה יותר" (בג"ץ 4769/95 רון מנחם ואח' נ' שר התחבורה, נז(1) 235 (2002) (בעמ' 261).

104. בעניין בג"ץ 94/726 כלל חברה לביטוח בע"מ נ' שר האוצר, פ"ד מח(5) 441 (1994), נקבע כי:

"ביסוד הזכות לחופש העיסוק, זכותו של אדם לבחור לעצמו את העיסוק המדבר אל לבו, וזו בחירתו החופשית. ביסוד חופש זה עקרון השוויון בינו לבין השווים לו; אין לשלול ממנו את שמעניקים לאחר ואין להגביל אותו מקום שאין מגבילים את האחר... עיקר חשוב בזכות היסוד בדבר חופש העיסוק הוא ביכולת התחרות

²⁶ שם בה"ש 3, בעמ' 8.

החופשית בין פרטים. על-כן פעילות שלטונית המגינה על מתחרה זה או אחר דווקא והשוללת תחרות חופשית מהאחר – פוגעת בחופש העיסוק. משום כך הפליה בין שווים לעניין האפשרות לעסוק במקצוע או המלאכה פלונית פוגעת בחופש זה". (בעמ' 447 לפסק הדין)

105. יצוין כי גם הגורמים המשפטיים המקצועיים, הייעוץ המשפטי של הוועדה ומשרד המשפטים, הצביעו במהלך הדיונים בחוק על פגיעתו בזכויות יסוד וביניהן הזכות לחופש עיסוק. כך למשל, דבריה של היועצת המשפטית של הוועדה: "ברגע שיש מניעה של כניסה לעיסוק זה חלק מהדרכים שיכולות לפגוע בחופש העיסוק, וגם בזכות להשכלה גבוהה, ככל שזה פוגע בנגישות להשכלה הגבוהה של צעירים במגזר הערבי. זה גם יכול לפגוע בזכות לחינוך של הילדים בבתי הספר במגזר הערבי"²⁷ וגם: "כשאתה מטיל מגבלות שמונעות מאדם לעסוק במקצוע שהוא בוחר בו, מאזרח ותושב ישראלי, זו פגיעה בחופש העיסוק [...] גם הוראה כזו, שלכאורה אומרת לך אין בעיה, תלמד בישראל, מעשית היא כן מגבילה את חופש העיסוק, כי לא לכולם יש אפשרות, גם אם יש להם את הכישורים והיכולות, ללמוד בישראל, בגלל חסמים שהמדינה הייתה אמורה להתמודד איתם."²⁸

106. ויודגש כי, הצעה זו חלה על העסקת מורים (בנוסף למנהלים ומפקחים) בכל מערכת החינוך בישראל – גם במוסדות הרשמיים וגם במוסדות פרטיים שפועלים מכח רישיון. משכך, בוגר תואר אקדמי במוסד חינוך שנכנס בתחולת החוק, גם אם מדובר בתואר ראשון, שני או שלישי – מנוע מלעסוק בתחום ההוראה בכל מערכת החינוך – מה שמגביר את פגיעת החוק בזכות.

107. העובדה שמנכ"ל משרד החינוך רשאי לאפשר לבוגר מוסד אקדמי כזה לעסוק בהוראה בהתקיימות התנאים של תואר ראשון נוסף ממוסד חינוך מוכר, תעודת הוראה ממוסד ישראלי ואם לא הוכח להנחת דעתו שיש בהעסקתו השפעה מזיקה – אינה מרפה את הפגיעה בזכות כלל ועיקר כאמור לעיל בחלק העובדתי. קודם כל, מדובר בסמכות שבשיקול דעת שמנכ"ל משרד החינוך אינו מחויב להפעיל. שנית, סעיף זה אינו נותן מענה לרוב הצעירים שבוחרים ללמוד במוסדות הללו כאשר כל הדוחות המקצועיים מלמדים כי בפני צעירים אלה עומדים חסמים משמעותיים לקבלה והשתלבות באקדמיה הישראלית. ושלישית, מתכלית החוק כפי שהיא עולה מלשונו ומדיוני הוועדה לומדים בבירור כי הותרת הסמכות של פסילת מועמד בגלל "השפעה מזיקה" היא אמצעי סינון על יסוד השקפות עולם ושיקולים פוליטיים זרים.

החוק אינו לתכלית ראויה

108. התכלית הדומיננטית, ובעצם היחידה, של החוק היא תכלית אידאולוגית, גזענית פסולה ואין בנמצא תכלית ראויה, נחוצה וחיונית המקדמת צורך חברתי לוחץ. כפי שעלה מדיוני הוועדה, עשרות אלפי מורים השלימו את לימודיהם במוסדות שנמצאים ברשות הפלסטינית או בפיקוחה – ועם זאת לא הונחה שום תשתית עובדתית שמבססת כי יש צורך חברתי לוחץ בקידומו של החוק.

²⁷ שם בה"ש 3, בעמ' 4.

²⁸ שם בה"ש 25, בעמ' 17-18.

109. מרכיב התכלית הראויה בפסקת ההגבלה כולל שלושה מבחנים כפי שאלו פורטו בחוות דעתו של השופט א' לוי בבג"ץ 07/466 גלאון נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד סה(2) 44 (2012):

"שלוש משוכות, בזו אחר זו, נדרש חוק לצלוח כדי שמטרתו הקונקרטית תיחשב ראויה: [א] עליו להיות מכוון להשגתם של יעדים חברתיים, היינו, לשרת אינטרס ציבורי ממשי. ניתן לכנות דרישה זו בשם **מבחן האינטרס**; [ב] אינטרס זה צריך להיות חשוב דיו כדי שיצדיק פגיעה בזכות יסוד מוגנת, וזאת בהתחשב במהותה של הזכות ובעומק הפגיעה בה [...] זהו **מבחן הנחיצות**. מבחן זה, כפי שהתפתח בשיטתנו ושלא כבאחדות משיטות המשפט הזרות [...], הוא בעל מרקם פתוח יחסית ומערב הכרעות ערכיות [...] ; [ג] על החוק להלוּם משטר חוקתי המגן על זכויות אדם. מדברים אנו **במבחן הרגישות לזכות**" (שם, פס' 22 לפסק דינו של השופט לוי).

עוד עמד השופט לוי על הנפקות של האמצעים אותם מאמץ חוק ביחס ללמידת תכליתו:

"בשלב בדיקתה של התכלית, לאמצעי יש משקל מתוך שהוא עשוי ללמד על נאותותה של מטרת החוק. לכך כיוונו מדינה וסבן בכותבם כי 'המישור האחר [בו נבחנת סוגיית התכלית הראויה] הוא בחינה אם תכלית החוק היא ראויה מתוך פרשנותו של החוק ומתוך האמצעים שבחר בהם החוק לשרת את תכליתו או תכליותיו" [...]. עם האמצעים הנבחנים יש להביא בחשבון, בין היתר, את מידת גורפתם של ההסדרים הפוגעניים שבחוק ואת משך תחולתה של הפגיעה" (שם, פס' 23 לפסק דינו של השופט לוי).

110. לא הוצגה שום תשתית עובדתית לתמיכה בצורך בחוק זה, ומנגד החוק אינו מגלה שום רגישות לזכויות אדם אשר נפגעות ללא כל מטרה לוחצת או חיונית או ממשית. גם האמצעי הגורף שנבחר – פסליה של כלל המוסדות וכלל התלמידים שלמדו בהם – מלמדת כי אין מדובר בתכלית ראויה.

111. בעניין בג"ץ 17/2293 גרסגהר נ' כנסת (פורסם בנבו, 23.4.2020), עמד השופט עמית על הקשר בין מידתיות האמצעי המקודם לבין התכלית וקבע כי "מתוך האמצעי הבלתי מידתי שנקט בו המחוקק ניתן לעיתים לזהות את התכלית הבלתי ראויה" (בפסקה 6 לפסק דינו של השופט עמית). בנוסף, בעניין בבג"ץ 05/2605 המרכז האקדמי למשפט ולעסקים, חטיבת זכויות האדם נ' שר האוצר, פ"ד סג(2) 545, 597 (2009) הבהירה הנשיאה דאז ביניש כי: "מהותה של הזכות הנפגעת ועוצמת הפגיעה עשויות אף הן להשליך על היותה של תכלית החוק הפוגע 'תכלית ראויה'".

החוק אינו מידתי

112. גם אם נניח כי עומדת תכלית ראויה מאחורי החוק, פגיעתו בזכויות יסוד כאמור לעיל אינה עומדת מבחני המידתיות.

113. מבחן האמצעי הרציונלי: הדגש במבחן זה הוא על היותו של הקשר בין מטרת החוק לבין האמצעי שנבחר להגשמתה רציונלי ולא "שרירותי, בלתי הוגן או מחוסר היגיון" (פסקה 25 לפסק דינה של

הנשיאה דאז ביניש בעניין בג"ץ 04/9593 מוראר נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון (פורסם בנבו, 26.6.2006). מבחן זה לא מתקיים בענייננו – לא הוכח קשר בין מניעת התערבותה של הרשות הפלסטינית במערכת החינוך בישראל ובירושלים המזרחית לבין פסילת בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה מלשמש עובדי הוראה, מנהלים או מפקחים ובהחלט אין הדבר הגיוני לפסול לשם כך בוגרי מוסדות פרטיים ועצמאיים. כיצד פסילת בוגר תואר מתמטיקה, לצורך העניין, ממוסד אקדמי פרטי שהסילבוס בו נקבע ע"י ועדה אקדמית ומקצועית יקדם את מניעת התערבותה (הנטענת ואשר לא הוכחה) של הרשות הפלסטינית במערכת החינוך או יקדם מטרות החינוך בכל אופן שהוא?

114. על עצמאות ההחלטה ושיקול הדעת האקדמיים והמקצועיים, במוסדות שנכנסים בתחולת החוק, מהתערבותם של גורמים פוליטיים או שיקולים זרים ניתן להתרשם מתצהירי העותרות 4-5. כך למשל, בתצהיר העותרת 4 בסעיף 3 צוין מפורשות כי "האוניברסיטה הערבית האמריקאית היא מוסד עצמאי מנהלית ואקדמית, היא אינה משויכת לאף גורם ממשלתי או פוליטי והיא מנוהלת לפי נהלים פנימיים המבטיחים עצמאות מוחלטת של ההחלטה האקדמית והמקצועית." ובסעיף 4 כי: "הכנת ופיתוח תכני הלימוד ותוכניות הלימוד באוניברסיטה נעשים באופן מקצועי ועצמאי באמצעות ועדות אקדמיות מתמחות, ללא מעורבות של אף גורם חיצוני או לא מקצועי, ובהתאם לשיטות העבודה האקדמיות הבינלאומיות העדכניות."

115. בעוד בתצהיר העותרת 3, גם היא אוניברסיטה פרטית ועצמאית, צוין מפורשות בסעיף 4 כי "הכנת תוכניות ותכני הלימוד באוניברסיטת פלסטין אל-אהלייה נעשית באופן עצמאי ומקצועי, ללא התערבות של אף גורם חיצוני ובהתאם לסטנדרטים האקדמיים הנהוגים ודרישות האיכות הבינלאומיות בהשכלה הגבוהה." ובסעיף 5 צוין כי האוניברסיטה פועלת בתוך מסגרת ניהולית חוקית ברורה עם נהליה הפנימיים, באופן שמבטיח את תקינות ההליך האקדמי ועצמאותו.

116. מכאן כי החוק מחוסר היגיון לחלוטין. הרשות הפלסטינית אינה קובעת למוסדות כגון העותרות 4-5 את תכני הלימוד, את שיטות ההוראה, את מהלך ההרצאות, את זהות המרצים, את מי לקבל לאוניברסיטה וכו' אלא הן פועלות לפי נהלים פנימיים.

117. באשר לסביבה הנטענת במוסדות הללו – ניתן גם כן להתרשם מתצהירי העותרת 4-5 בדבר חוסר אמיתות טענות אלה. כך למשל, בתצהיר העותרת 5 צוין כי אווירת הלימוד באוניברסיטה מבוססת על עקרון קבלת האחר ומתן כבוד לשינוי התרבותי, מחשבתי ואקדמי כל פרט מביא אתו; כי היא מעולם לא קיבלה כל תלונה מגורם רשמי או מדיני בדבר פעילות לא חוקית בתוך הקמפוס (וכי נהליה אוסרים על פעילות כזאת); וכי באוניברסיטה מלמדים מרצים ואקדמיים ממגוון מדיניות לרבות ישראל, ארה"ב, בריטניה, גרמניה, וספרד ומתקיימים תוכניות לחילופי סטודנטים ומרצים.

118. מבחן האמצעי שפגיעתו פחותה: ככל שיש עובד במערכת החינוך שעובר על החוק, מסית לפעילות לא חוקית, או גורם להשפעה מזיקה על תלמידי בית הספר בכל דרך אחרת – למשרד החינוך מנגנונים קיימים לטיפול במקרים כאלה והרחקתם של עובדים אלה ממוסדות החינוך עד לבידור התלונות או עד לפטורים. כמובן שגם רשויות האכיפה מוסמכות לפעול כאשר יש עבירה על חוק העונשין, התשל"ז-1977 או חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016.

119. במקום זאת, נבחר אמצעי גורף (שגם לא מגשים שום מטרה בפועל) של מניעת כל בוגר תואר אקדמי ממוסד שנכנס בתחולת החוק מלעסוק בהוראה גם כשמדובר במועמדים טובים וראויים. בדומה, החוק הוחל על כל המוסדות בתחומי הרשות הפלסטינית או בפיקוחה, ללא יוצא מן הכלל, ללא בחינת נכונות הטענות כלפי כל מוסד ומוסד.

120. יצוין כי גם בוועדה עלו הצעות לאמצעיים שפגיעתם בזכויות פחותה – למשל, ככל שהטענה היא שמורים שלמדו במוסדות אלה אינם נושאים את ערכי החינוך הממלכתי, הרי שניתן לדרוש מהם לעבור השלמות נוספות בטרם כניסה למערכת החינוך, ואולם הצעות כאלה ואחרות נדחו.

121. על גורפות ההצעה עמדה היועצת המשפטית לוועדה, בדיון שהתקיים ביום 04.03.2025 :

"ניתן היה [...] להשיג את המטרה בדרך יותר מאוזנת שמאמצת את החשש לפגיעה בחופש העיסוק, בנגישות להשכלה גבוהה ובצרכים של מערכת החינוך במגזר הערבי. אני אזכיר שהיו מקרים שבהם נפסלו הסדרים שקבעו מין אמירה גורפת כמו בג"צ חסן בהקשר של שלילת הבטחת הכנסה ממי שיש לו בעלות ברכב, רק בגלל זה, וזה נפסל כי דרשו איזה שהיא בדיקה שבאמת מוכיחה שהמצב שלו הוא כזה שמצדיק שלא תינתן לו הבטחת הכנסה. וגם מקרה של פסילת מורה מטעמים דתיים, שיש כזו סמכות בחוק חינוך ממלכתי, פסול מטעמים דתיים של מי שבא לחנך במגזר הממלכתי דתי, ושם פסלו, הייתה קביעה קטגורית שכל מי שנשוי לאדם שאינו דתי והילדים שלו במוסד לא דתי אז הוא נחשב כמישהו שמטעמים דתיים, וגם זה נפסל כי הייתה אמירה שצריכים לבדוק את הנסיבות של העניין ולא לקבוע קביעה קטגורית שלא תמיד היא מבוססת."²⁹

122. מבחן המידתיות במובן הצר: לא הוצגה תשתית עובדתית המבססת כי יש צורך בפועל בחוק הזה וכי הוא נועד להגשים מטרה חברתית נחוצה, ומשכך ייטען כי לא תצמח כל תועלת ממנו. מנגד, הוא גורם נזק מיידי לאלפי צעירים שאלמלא חוק זה היו לומדים כל שנה במוסדות פלסטינים. הוא גורם לפגיעה מיידידת קשה במיוחד לצעירים בדואים בנגב וירושלים המזרחית, שמתמודדים ממילא עם אחוזי חוסר מעש גבוהים וחסמים משמעותיים להשכלה גבוהה וכעת נסגרת בפניהם עוד אופציה.

123. בנוסף, צפוי מחוק זה נזק למערכת החינוך גם הבדואית בנגב וגם בירושלים המזרחית שמאופיינות כבר היום במחסור בכוח אדם. כאמור לעיל בחלק העובדתית, חלק נכבד מעובדי ההוראה שנכנסים מדי שנה למערכת החינוך בנגב ובירושלים המזרחית למדו במוסדות פלסטינים – כעת עם סגירת דלת זאת, ברור כי המחסור בכוח אדם יחריף אף יותר, מה שיפגע בזכויות התלמידים לחינוך.

124. בנוסף, גורפות ההצעה היא גם נכונה לגבי המוסדות עצמם – אין בדיקה של תכני הלימוד במוסדות השונים או אופן קביעתם. העותרות 4-5 אוניברסיטאות פרטיות ועצמאיות, עם נהליהן הפנימיים,

²⁹ שם בה"ש 2, בעמ' 5-6.

ובהן תכני הלימוד נקבעים באופן עצמאי על יסוד שיקולים מקצועיים בלבד וללא שום התערבות זרה – ועדיין החוק חל עליהן.

על יסוד האמור לעיל, בית המשפט הנכבד מתבקש להוציא מלפניו צו על תנאי כמפורט בראשית העתירה ולאחר מכן לקבל את העתירה בהפיכת הצו למוחלט וכן לחייב את המשיבים בהוצאות משפט.

סלאם ארשייד, עו"ד
ב"כ העותרים